

<http://dx.doi.org/10.15762/ZH.2015.63>

MIĘDZYJARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
„JAN DŁUGOSZ – 600-LECIE URODZIN.
REGION – POLSKA – EUROPA W JEGO TWÓRCZOŚCI”
(OSTROMECKO, 18–20 XI 2015 ROKU)

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Sejm Rzeczypospolitej Polskiej rok 2015 ogłosili „Rokiem Jana Długosza”. Z tej okazji w całej Polsce są organizowane konferencje naukowe poświęcone twórczości i postaci tego najwybitniejszego polskiego dziejopisa. Rocznica urodzin Jana Długosza stała się okazją do integracji środowisk akademickich Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, które postanowiły wspólnie zorganizować wspomnianą konferencję. Jej obrady odbyły się w kompleksie pałacowym w Ostromecku w dniach 18–20 XI 2015 r., a honorowy patronat nad tym wydarzeniem objął Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotr Całbecki.

Na otwarciu konferencji, które odbyło się 18 XI 2015 r., stronę toruńską reprezentował Dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki UMK prof. dr hab. Waldemar Rozynkowski, natomiast bydgoską – Dziekan Wydziału Humanistycznego prof. dr hab. Jacek Woźny. Goście zostali powitani przez przedstawicieli organizatorów konferencji: prof. dr. hab. Jacka Maciejewskiego (UKW), dr. hab. Sławomira Zonenberga, prof. UKW.

Pierwszy dzień obrad rozpoczęło wystąpienie dr. hab. Mariana Dygi, prof. Uniwersytetu Warszawskiego i Akademii Humanistycznej w Pułtusku, który w referacie zatytułowanym „Ekonomia boska – ekonomia ziemiska. Na marginesie *Roczników* Jana Długosza” omówił sposób opisywania przez kronikarza Litwinów. Badacz zwracał uwagę na informacje podane przez kronikarza o ich materialnym położeniu. W opisach ich ubóstwa i słabego odżywiania się dostrzegł ideę Jana Długosza związaną z chrześcijańską ekonomią rozwoju społecznego, mówiącą o istnieniu zależności między bytem materialnym danego ludu i ich przymierzem zawartym z Bogiem. W myśl tej zasady ubóstwo i słabe warunki materialnego bytu pogan były efektem ich oddalenia od Boga. Profesor Tomasz Nowakowski z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w swoim wystąpieniu („Poglądy Jana Długosza na dzieje w świetle amplifikacji w jego *Rocznikach*”) zwracał uwagę na warsztat twórcy kronikarza na przykładzie podanych przez niego wiadomości z historii Kościoła. Podkreślił raczej statyczne ujmowanie poglądów Jana Długosza przez dotychczasową literaturę i rzadkie rozpatrywanie ich rozwoju w różnych okresach życia kronikarza. Porównując informacje zawarte w *Rocznikach* i w ka-

talogach biskupów, badacz skonstatował, że wiadomości o biskupach historiograf włączył do kroniki później. Badacz nakreślił także prawdopodobne okoliczności, które skłoniły dziejopisa do wprowadzania fikcyjnych postaci biskupów w miejsca, w których brakowało mu źródeł. Skonstatował też, że pierwotnym zamiarem Jana Długosza było spisanie dziejów współczesnych, potem dołączył do nich informacje z dziejów historii Polski, a na koniec uzupełnił je dziejami powszechnymi. Informacje o biskupach wciągnął w narrację kroniki po ukończeniu katalogów biskupich, z których najstarszy powstał w 1468 r. Referat prof. Janusza Grabowskiego z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie („Władcy mazowieccy i Mazowsze postrzegane przez Jana Długosza w *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae*”) stanowił krytyczny rozbiór wiadomości kronikarza o mazowieckiej linii Piastów. Dyskusję i pierwszy panel prowadziła dr Marie-Luise Heckmann z Universität Potsdam.

Po przerwie kawowej obrady poprowadził dr Dieter Heckmann z Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz zu Berlin. Pierwszy referat („Żmudz i Żmudzini w opinii Jana Długosza”) wygłosił prof. Jarosław Nikodem z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Badacz podkreślił w nim stereotypowość ujęcia informacji o tym ludzie przez kronikarza. Dr hab. Zbigniew Zygleski, prof. UKW w referacie „Geograficzny opis Kujaw w *Kronice* Jana Długosza” przedstawił wyczerpujące analizy dotyczące sieci hydrograficznej obszaru Kujaw w *Rocznikach*. Zwrócił uwagę na wymienianie przez J. Długosza głównie większych rzek tego regionu i w miarę dokładne informacje kronikarza o wielkości jezior. Dr Julia Możdżeń z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu („Miasta w narracji *Roczników* Jana Długosza”) przedstawiła wstępne analizy dotyczące sposobu przedstawiania miast w narracji tego dzieła. Badaczka wyróżniła główne kryteria, wedle których kronikarz oceniał ośrodki miejskie – rangi miasta jako ośrodka kultu i handlu, znaczenie memoratywne, a także zależność między ochroną militarną, położeniem naturalnym a pięknem.

Panel popołudniowy poprowadził prof. dr Klaus Militzer z Uniwersytetu w Kolonii. Jako pierwszy referat zaprezentował dr hab. Petr Stefanowicz z Uniwersytetu im. M.W. Łomonosowa w Moskwie („Jan Długosz's *Annales regni Poloniae* on the proceedings in Rus' lands in 1117–1128”). Omówił szeroko znajomość źródeł ruskich przez J. Długosza oraz wiarygodność przekazywanych przez niego informacji dla lat 1117–1128. Dr Sergiej Polechov z Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie („Wojna Wielkiego Księstwa Litewskiego z Zakonem Krzyżackim w latach 1401–1404”) wskazał na nowe typy źródeł do poznania przebiegu konfliktu Wielkiego Księstwa Litewskiego z zakonem krzyżackim w latach 1401–1404. Dokonał też ponownej analizy informacji zawartych w źródłach wcześniej wykorzystywanych, np. w tzw. *Wegeberichte*. Burzliwą dyskusję na temat metodologii badań na przykładzie źródeł dotyczących bitwy pod Grunwaldem wywołał referat dr. Krzysztofa Kwiatkowskiego z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu („Dlaczego i po co Jan Długosz opisał bitwę grunwaldzką tak, jak ją opisał?”). Badacz ten

zastosował do badań nad opisem bitwy grunwaldzkiej metodę narratywistyczną, zwracając uwagę na niemożliwość pełnej rekonstrukcji zdarzeń bitewnych. Istotną uwagę badacza było stwierdzenie, że opis bitwy grunwaldzkiej (zawarty na 33 stronach) jest największą całością narracyjną w obrębie *Roczników*, którą można badać jako hermetyczną całość. Dr Dieter Heckmann („Beeinflussung von öffentlicher Meinung an Hand von Beispielen aus den Chroniken von Andreas Santberg und von Jan Długosz”) porównał opis bitwy grunwaldzkiej spisany przez kanclerza wielkiego mistrza Ludwika von Elrichshausena, Andreea von Santberga do opisu Długoszowego. Relacja A. von Santberga nacechowana jest apokaliptycznym nastawieniem i teologiczną argumentacją stawiającą zakon krzyżacki w roli ofiary. Spojrzenie J. Długosza jest w tym zestawieniu bardziej racjonalne.

Ostatni panel tego dnia poprowadził dr Sergiej Polechov. Jako pierwszego referenta zaprosił mgr. Adama Talarowskiego z Uniwersytetu Warszawskiego („Piastowie w rękach Opatrzności. Prowidencjalizm w *Rocznikach* Jana Długosza”), który przedstawił zagadnienie prowidencjalizmu w tym dziele. Skupił się na przedstawieniu przez kronikarza kwestii utraty tronu przez dynastię Piastów i roli, jaką odegrała w tej kwestii Opatrzność. Kolejne aspekty warsztatu pracy J. Długosza zaprezentował prof. Jerzy Rajman z Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie („Ocena wiarygodności przekazu Długosza o patrociniach w diecezji krakowskiej”). Przeanalizował on *Liber beneficiorum* pod kątem patrociniów wymienionych przez kronikarza (808 obiektów sakralnych). Badacz zwracał uwagę na konieczność zestawiania różnorodnych typów źródeł do badań nad patrociniami biskupstwa krakowskiego, zwłaszcza w przypadku wezwań mnogich. Często były one zapisywane jedynie częściowo, co mogło być związane ze zmianami w popularności kultu poszczególnych świętych, zmianą wezwania czy też po prostu z oszczędnością miejsca. J. Długosz zazwyczaj podawał wezwania w przypadku świątyń znajdujących się w większych ośrodkach miejskich, tam, gdzie inne rozróżnienie świątyni było utrudnione. W przypadku małych miejscowości używał nazwy odmiejskowej. Jako ostatnia pierwszego dnia referat wygłosiła dr Agnieszka Januszek-Sieradzka z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego („Wątki francuskie w *Rocznikach* Jana Długosza”). Badaczka zebrała informacje J. Długosza dotyczące Francji i zwracała uwagę na chęć zachowania przez kronikarza pamięci o powiązaniach genealogicznych króla Jana Luksemburczyka. Dziejopisarz nie odniósł się do wspierania przez Francję strony krzyżackiej w konflikcie z Polską. Zdaniem badaczki J. Długosz ukazał rolę monarchii francuskiej w porządkowaniu świata chrześcijańskiego.

Drugiego dnia obrady poprowadził prof. Jarosław Nikodem. Jako pierwszy referat zaprezentował dr hab. Paweł Kras, prof. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego („Herezja i heretycy w *Annales* Jana Długosza”), który omówił krytyczny sposób ujęcia przez J. Długosza informacji o heretykach. Kronikarz w pełni podążał w nich za poglądami Zbigniewa Oleśnickiego. Jako kolejny referat wygłosił dr Henryk Rutkowski z Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

Omówił on zagadnienie tzw. polskich obszarów zintegrowanych w *Rocznikach* („Jednostki terytorialne Królestwa Polskiego w *Annales* Jana Długosza”). Badacz zrekonstruował obszar terytorialny uznawany przez J. Długosza za *Corona Regni Poloniae*. Nie weszły w jej skład ani Pomorze, ani Prusy.

Po przerwie ostatni panel obrad poprowadził prof. dr hab. Krzysztof Mikulski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jako pierwszy wystąpił dr hab. Jan Gancewski, prof. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie („Nowa edycja bibliofiliska: *Grunwald 1410: proelii descriptio auctoris Joannis Długossi* – nowe wyzwania i nowe spojrzenie na dzieło Jana Długosza i jego wartość historyczną”). Zaprezentował on założenia wielojęzycznej (języki: czeski, krymskotatarski, angielski, niemiecki, francuski, litewski, polski, ukraiński i rosyjski) publikacji zawierającej tłumaczenie opisu Długoszowej bitwy grunwaldzkiej pt. *Grunwald 1410: proelii descriptio auctoris Joannis Długossi* [...]. Referent, jako redaktor edycji, wskazywał na błędy i dyskusyjne kwestie dotyczące pierwszego wydania publikacji, które zostaną uwzględnione w nowym krytycznym wydaniu. Obrady zakończyło wystąpienie dr. inż. arch. Piotra Zaniewskiego z Uniwersytetu Szczecińskiego („Uwagi krytyczne do wykazu zamków wybudowanych z fundacji króla Kazimierza III Wielkiego według dzieła Jana Długosza *Historiae Polonicae. 1455–1480* (księga IX)”). Referent skonfrontował informacje dziejopisarza o 55 zamkach ufundowanych przez Kazimierza Wielkiego z wynikami badań archeologicznych. Kronikarz miał się pomylić jedynie w trzech przypadkach.

Podsumowania obrad dokonali dr hab. Sławomir Zonenberg, prof. UKW i dr hab. Piotr Oliński.

Julia Możdżeń (Toruń)